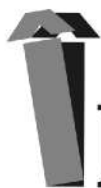

Ioan Neacșu

INVĂȚĂMÂNT ȘI COMPETENȚE EDUCAȚIONALE

Studii de țară: itinerar geografic,
identități creative

POLIROM
2024

Cuprins

<i>Listă de abrevieri</i>	7
Introducere. Competențele profesorilor: fundamente, taxonomii, modele	9
Concepție, taxonomii, referințe metodologice	9
Orientări și modele sintetic-selective	17
Premise valorice și descriptori în lectura implicită a studiilor de țară	27
Capitolul 1. Ateliere experiențiale reușite	29
Estonia	29
Letonia	37
Lituania	41
Capitolul 2. Valori performant-modelatoare	50
Marea Britanie, cu accent pe Anglia și Irlanda de Nord	50
Danemarca	59
Finlanda	66
Germania	78
Norvegia	86
Suedia	94
Capitolul 3. Modele cu rezonanță internațională	104
Belgia	104
Franța	113
Italia	123
Olanda	131
Portugalia	139
Spania	145
Capitolul 4. Reconstrucții și mobiluri inspirate	153
Cehia	153
Croatia	160

Moldova	167
Polonia	172
Slovenia	177
Ungaria	184
Capitolul 5. Diversitate creativă și extensii cuceritoare	190
Argentina	190
Brazilia	198
Canada	207
Mexic	215
Statele Unite ale Americii	224
Capitolul 6. Tradiții originale și emergente calitative	233
China	233
Coreea de Sud	246
Egipt	257
Israel	268
Japonia	280
Thailanda	287
Capitolul 7. Epistemologii relevante, inovații formative	301
Australia	301
Noua Zeelandă	307
<i>Bibliografie</i>	315

Profiluri de competențe – studiu nomotetic

Ideea de bază pe care o propunem în această notă introductivă constă în a avertiza cititorul că nu ne propunem organizări și ierarhizări evaluative, ci doar listări cu specificitate conceptuală și metodologică, de natură a înțelege semnificația și sensurile care definesc realitățile privind competențele intrate în mentalul teoretic al profesorilor din Franța actuală și chiar viitoare.

Astfel, conceptul „competențe” este definit drept comportamentul pedagogic prin care profesorul este persoana care îndeplinește rolurile de actor public specializat, absolvent al unor instituții abilitate de stat, rezultatul formării fiind o structură articulată de cunoștințe, abilități, valori și atitudini recunoscute la nivel de sistem. Referențialele sistemului francez definesc conceptele-cadru recunoscute anterior, după cum urmează:

- a) *cunoștințele*: informații factuale, concepte, idei, teorii validate, ce acoperă înțelegerea și practicarea în școală a unor domenii/discipline, asigurând astfel construcția comunicării, actelor lingvistice și culturii respective;
- b) *abilitățile*: semnificând utilizarea cunoașterii existente și prezente în documente consacrate, în scopul atingerii unor rezultate teoretice sau practice implicând gândirea logică, analitică și creativă, rezolvarea de probleme, reflecția critică și creativitatea;
- c) *atitudini*: semnificând modalitățile prin care un actor al educației se raportează la idei, persoane, situații specifice scopului, mijloacelor și rezultatelor studiului unei/unor discipline predate și învățate de profesori/elevi, cunoscute părinților și comunității.

Obiectivele culturii comune formate la toți profesorii din școlile franceze, inclusiv cele asimilate în cariera profesională, sunt relevante ca orientări, modele și nuclee teoretico-metodologice în domeniul proiectării, organizării și formării următoarelor competențe:

1. *Competențe comune tuturor categoriilor de profesori*: cunoașterea elevilor și proceselor de învățare; respectarea diversității dezvoltării personalităților elevilor; însoțirea elevilor pe tot parcursul formării lor; responsabilități potrivit principiilor eticii și valorilor franceze; stăpânirea cunoștințelor fundamentale ale disciplinei de specialitate predate și didacticii acesteia; construirea, aplicarea și animarea de situații de învățare ținând seama de diversitatea elevilor; organizarea și asigurarea unor moduri reale de funcționare a grupurilor nou-constituite; evaluarea obiectivă a achizițiilor și a progreselor elevilor; cunoașterea detaliată a principiilor de construcție și de validare a fișei postului și a muncii de profesor, a calităților și valorilor/abilităților ce trebuie demonstrate, transmise prin cultura și practica sa profesional-didactice.

2. *Competențe ce definesc profesorii calitativi și eficienți*: rezolvă probleme complexe; spirit critic; creativitate; management productiv; spirit de echipă; inteligență emoțională; judecată în luarea deciziilor; a dovedi o bună cunoaștere a sensurilor serviciului public; a dovedi potențial semnificativ în formarea de personalități mature social; a avea personalitate, a se adapta și a dezvolta prin experiențe și abilități interpersonale motivante; la acestea se adaugă capacitățile de accelerare a învățării noilor competențe tehnice, de revoluționare a celor de tip *soft-skill*, negociere și flexibilitate.
3. *Competențe-abilități esențiale conduitei profesorului secolului XXI*: abilități cognitive și comportamentale; a crea o atmosferă de lucru plăcută; a crea colectivități diverse, eficiente și incluzive; a crea capacități de integrare și de succes profesional la viitoarele locuri de muncă, prin dezvoltarea unor planuri de carieră, realizarea unui CV cu optimizarea profilului de prezentare a propriei personalității, instrument cunoscut ca fiind o structură relevantă și coerentă; pregătirea candidaților la angajare pentru interviurile specifice, cu o bună stăpânire a pașilor și reducerea riscurilor profesionale.
4. *Competențe-attribute caracterizând membrii comunității educative*: participare activă la valorile naționale ale Franței; recunoașterea educației și școlii ca factori principali ai sistemului social francez; cunoașterea elevilor și mecanismelor proceselor de învățare; respectarea diversității elevilor; însoțirea elevilor pe tot traseul formării lor; crearea unui educator responsabil și eficient potrivit principiilor etice ale națiunii franceze; stăpânirea limbajului activ profesional; utilizarea elementelor culturii numerice necesare realizării profesiei; cooperarea în cadrul echipei de lucru; contribuție semnificativă la activitățile comunității educaționale; cooperarea cu părinții elevilor și cu partenerii școlii; angajare în activitățile individuale și colective destinate dezvoltării profesionale.
5. *Competențe cognitive factoriale în formarea și perfecționarea profesională*: pedagogice, organizatorice, creative de noi sensuri ale imaginarului, personale defini-torii (de exemplu, a da sens curiozității, ascultării, culturii generale, autorității, adaptării), curriculare, specifice descoperirii prin ludic, acționale, metacognitive și comportamentale digitale.
6. *Competențe-calități ale unui bun profesor*: asigurarea echilibrului între patru valori esențiale – evaluare, predare, învățare, evaluare; conduită didactică și pedagogică exemplară; construirea de relații pozitive cu elevii, profesorii școlii și familiile elevilor; încredere fermă în potențialul elevilor săi, iar în plan micro-, construirea secvențelor învățării calitative; ieșirea creativă din conținutul manualului școlar; favorizarea comunicării; întărirea proceselor de bună memorare și producerea unor rezultate științifice cu valori adăugat.

Modelul analitic reorganizat al competențelor profesional-didactice în Franța are o puternică notă inovativă și este cunoscut ca fiind „un profil și o structură de competențe, model inovativ și metodologie-cadru:

- a) Competențele personalului didactic din Franța sunt dependente de clasificarea categoriilor de personal, definind expertiza pe baza identificării, analizei, aplicării și interpretării variatelor domenii curriculare.
- b) Renovarea sistemului francez de formare inițială a cadrelor didactice a cerut un nou referențial al formării profesionale, aplicat în 2019, în cadrul Institutului Național Superior de Profesionalizare și de Educație, armonizat cu cel european. Astfel, sistemul francez al competențelor este următorul: competențe de comunicare în limba maternă; competențe de comunicare în limbi străine; competențe digitale; competențe de bază în matematică, științe, inginerie și tehnologie (STEM); competențe de a învăța să înveți; competențe sociale și civice; competențe antreprenoriale; competențe de sensibilizare și expresivitate culturală.
- c) Formarea competențelor profesionale articulează activitatea de învățare a cunoștințelor teoretice cu stagiile de practică observativă și de predare; în anul 1 se realizează sub supravegherea mentorului, în anul 2 practica se face în alternanța formelor, sub supravegherea mentorului alternativ și cu responsabilitatea totală a unei clase sau grupe de elevi. Competențele profesionale avansate ca nivel sunt vizate îndeosebi la finalul studiilor de masterat. Profesii pentru învățământ, educație și formare, notificate în referențialul competențelor specialiștilor care desfășoară activități de profesorat și de educație. Practic, sunt trei categorii de competențe, corespunzătoare celor trei categorii de personal: competențele comune pentru toți profesorii și personalul de educație; competențele comune pentru toți profesorii documentariști; competențele profesionale specifice pentru consilierii principali de educație.

Competențele asociate pregătirii curriculare a profesorilor sunt de două categorii: specifice și transversale.

Competențele specifice profesiei didactice se prezintă sintetic potrivit domeniului de activitate, după cum urmează:

- Domeniul 1 – *Înscrierea acțiunilor profesorului în cadrul instituțional*, iar setul competențelor asociate sunt: împărtășirea și asumarea valorilor naționale; înscrierea acțiunilor în valorile, principiile și regulamentele sistemului educativ; conduita unui educator responsabil care respectă principiilor etice consacrate.
- Domeniul 2 – *Înscrierea activității profesorului în standardele mediului inconjurător*, cu următorul set de competențe asociate: cooperarea în cadrul echipei de profesori; contribuie la activitatea comunității educative; cooperează cu părinții elevilor și cu partenerii educaționali ai școlii.
- Domeniul 3 – *Stăpânirea conținuturilor disciplinelor și didacticilor acestora*, cu setul competențelor asociate: stăpânirea cunoștințelor specifice disciplinelor predate și stăpânirea didacticii acestora; stăpânirea limbajului francez de specialitate în cadrul propriei profesii. *Conceperea și aplicarea proiectului didactic*, bogat în

specificații pentru fiecare clasă de elevi, cunoscut prin formula realizarea și evaluarea procesului de predare. În cadrul acestuia sunt prezente ca funcționale următoarele competențe solicitate ca prezență în conduita profesorului: construirea și aplicarea variată a situațiilor de predare-învățare, respectând diversitatea elevilor; organizarea și asigurarea funcționării clasei de elevi, favorizând învățarea și socializarea elevilor; evaluarea achizițiilor elevilor; cunoașterea elevilor, proceselor și stilurilor de învățare; respectarea diversității pregătirii și personalităților elevilor; consilierea elevilor pe tot parcursul învățării.

- Domeniul 4 – *Analiza și adaptarea practicii profesionale*, semnificând operațional: angajarea într-un demers individual și colectiv de dezvoltare profesională; reflecțiile proprii asupra unor probleme profesionale în relație cu cercetările științifice din domeniu.

Competențele transversale, cu valoare crescută de transfer curricular interdisciplinar, cuprind o separație categorială pentru fiecare domeniu cu atașări specifice. Astfel, pentru:

- Domeniul 1 – *Comunicarea orală și scrisă*, sunt prezente competențe asociate: stăpânirea limbii franceze; redactarea corectă de rapoarte, sinteze, fișe de lectură etc.; realizarea de expuneri rostite în public; argumentarea, apărarea unui punct de vedere, a unei opinii; utilizarea unei limbi străine vorbite în situații cerute de profesia sa.
- Domeniul 2 – *Tratarea informației*, cu prezența a două competențe asociate: integrarea elementelor de cultură numerică necesare în exercitarea profesiei sale; identificarea și selecționarea informațiilor din diverse surse (internet etc.).

Competențele formate și acreditate ca necesare profesorilor și personalului din educație se cunosc sub forma următoarelor tipuri/categorii:

1. *Competențe comune pentru toți profesorii și personalul din educație*: împărtășirea valorilor Republicii Franceze; înscrierea acțiunilor profesionale în cadrul principiilor fundamentale ale sistemului francez, cunoașterea elevilor și mecanismelor funcționale ale proceselor de învățare; respectarea diversității elevilor; însoțirea elevilor pe parcursul lor de formare; realizarea responsabilă a educației în acord cu principiile eticii franceze; stăpânirea corectă a limbii franceze și folosirea ei în procesul comunicării; cooperarea în cadrul echipei profesionale; contribuție la acțiunile comunității educative în sensul larg al termenului; cooperarea cu părinții elevilor și cu partenerii școlii; angajări relevante în dezvoltarea profesională.
2. *Competențe comune profesorilor de diferite specialități*: stăpânirea disciplinelor pe care le predau și stăpânirea didacticilor acestora; stăpânirea limbii franceze, a limbajului pedagogic folosit în activitatea școlară; conceperea și proiectarea/aplicarea/animarea situațiilor de predare și de învățare ținând cont de diversitatea

elevilor; organizarea și asigurarea modurilor de funcționare ale clasei de elevi, favorizând învățarea și socializarea elevilor; evaluarea progreselor în achizițiile elevilor.

3. *Competențe specifice și transversale ale conduitei profesorilor*: o competență transversală este înțeleasă ca o competență necesară pentru dezvoltarea integrală a profesorului, realizată prin procese de învățare necesare profesional. Competențele transversale sunt cele necesare pentru orice domeniu profesional (auto-reflecție și dezvoltare profesională, tehnologii ale informației și comunicării, comunicare și angajament etic etc.).

În documentele de politică și strategie educațională din Franța se identifică descrierea competențelor transversale în raport cu contextul specific profesorilor din învățământul primar, gimnazial și liceal. Fiecare competență propusă aparține și se înscrie unei dimensiuni de formare a cadrelor didactice și are câteva elemente descriptive, scopul fiind acela de a o face mai ușor de înțeles și de aplicat.

Dimensiunile de competență propuse sunt prezentate în lista ce urmează, detaliată apoi în matricea de specificații descriptive care o însoțește. Astfel:

- a) *Competențe specifice*, cu un conținut dat de următoarele categorii departajatoare: planificarea și practicarea predării prin sarcini inovatoare, variate și dinamice cu teme în cunoașterea conținutului pedagogic; managementul clasei, de grup și de caz; evaluare; incluziune; acțiune comunitară, bazată pe cooperare și colaborare cu familiile, cu profesioniștii, cu școala și comunitatea, în sensul larg al termenului.
- b) *Competențe transversale*, specifice prin următoarele categorii: autorefecție și dezvoltare profesională: tehnologiile informației și comunicațiilor; abilități de comunicare orală și scrisă; angajament etic bazat pe valorile deontologiei profesionale ale cadrelor didactice. Conștientizarea politicilor și a legilor care reglementează funcționarea școlii și educației.
4. *Competențe transcurriculare* cu dominantele: reflecție, dezvoltare și autodezvoltare personală, comunicare, TIC.

Matricea de specificații ar putea fi reprezentată de contribuția semnificativă a modelului francez la modelul competențelor. Importantă este și grafica de realizare a acestor importante operații pedagogice, construită pe trei coloane, completată analitic pe coordonate de forma prezentată sintetic astfel:

- *Coloana A: dimensiunile de bază*: planificarea, managementul clasei, evaluarea, incluziunea, acțiunea comunitară.
- *Coloana B: competențele*: planificarea, organizarea și inovarea, utilizarea unor strategii de învățare, evaluarea învățării și practicilor de predare, respectarea diversității și egalității, relațiile prietenoase și eficiente în comunitate.
- *Coloana C: elementele descriptive*: recunoaștere, utilizare, promovare, relaționare, organizare, ajustare, evaluare, adaptare, raportare, reglementare, implicare,

participare, dezvoltare, colaborare, cercetare, creare, reflecție, devenire, auto-evaluare, intervenție, implicare, motivație intrinsecă sau dirijată.

Certificare social-profesională și formativă

Nivelurile de stăpânire ale competențelor potrivit standardelor naționale franceze sunt exprimate în niveluri certificative pe o scară de la 0 la 4. Masteratul didactic cere cel puțin nivelul 2 al standardelor. Astfel, scara nivelurilor de competență cunoaște o distribuție a clasificării cu următoarea configurație:

- *Nivelul 0 (zero)*: un stadiu rudimentar al competențelor vizate; subiectul nu este capabil să definească cadrul de acțiune în care lucrează și nici nu se adaptează la condițiile specifice școlii; cunoștințele sale sunt neadecvate și insuficiente pentru a-și exercita profesia.
- *Nivelul 1*: subiectul aplică cerințele exercitării competențelor profesionale de bază, dar nu este capabil să desfășoare intenționat, explicit și repetat activități eficiente profesional; înțelege principiile elementare, dar are nevoie de susținere sau de consiliere pentru a preda sau pentru a-i ajusta comportamentul de o manieră autonomă și responsabilă.
- *Nivelul 2*: subiectul stăpânește moderat bazele competențelor vizate pentru a fi autonom, anticipează și execută activitățile învățate; relevanța acțiunilor este vizibilă în majoritatea situațiilor, are capacitatea de autoevaluare și ameliorare practică la clasă.
- *Nivelul 3*: subiectul aplică frecvent competențele vizate de o manieră eficace; operează cu decizii pertinente, le aplică eficient și le adaptează variatelor situații profesionale și de conținut.
- *Nivelul 4*: subiectul demonstrează vizibil capacitatea de mobilizare a competențelor profesionale de o manieră interconectată, generează un context educațional complex, face proba ingeniozității pedagogice; evoluează cu respectarea principiilor etice.

Validarea sistemului de competențe corelate și cu experiențele profesionale se realizează prin aplicarea legii modernizării sociale (din 2002). Criteriul de bază îl constituie diploma de stat acordată celor cu statut de monitor-educator și celor de educatori specializați, altor categorii de personal cu funcții specializate în instituții de educație muzicală, dans, arte plastice. Autoritatea responsabilă în afara Ministerului Educației este Ministerul Muncii prin Asociația pentru Formarea Profesională a Adulților, potrivit prevederilor din Codul Educației.